

ด้านหัตถกรรม

ชื่อ พ่ออ้อยใจคำ ตาปัญญา

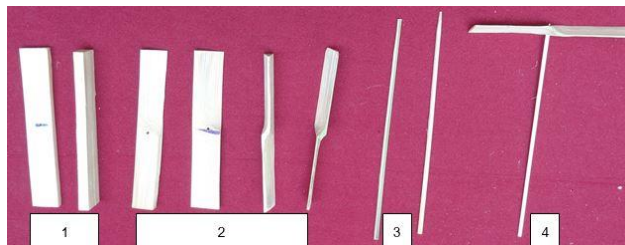
สถานที่ตั้ง บ้านกัวแลป่าเป่า เลขที่ ๒๒๗ หมู่ ๓ ต.บ้านกาด อ.แม่วาง จ.เชียงใหม่

สาระสำคัญ

พ่ออ้อยใจคำ ตาปัญญา เป็นปราชญ์ชาวบ้านที่มีความเป็นผู้นำ มีความสามารถด้านดนตรีพื้นเมือง การทำของเล่นพื้นบ้าน ได้รับการยกย่องให้เป็นครูภูมิปัญญาไทยรุ่น ๓ ได้รับปริญญามหาบัณฑิต จากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

เช่น การทำของเล่นพื้นบ้าน “คอปเตอร์ไม้ไผ่”

วัสดุอุปกรณ์

๑. ไม้ไผ่ สำหรับทำใบพัดและแกนไม้

๒. มีด สำหรับเหลาไม้

๓. กรรไกรสำหรับตัดปลายแหลมของไม้

๔. กาว สำหรับติดใบพัดกับแกนไม้

๕. ค้อน และตะปู หรือ สว่าน สำหรับเจาะรู

๖. ไม้บรรทัด และดินสอ สำหรับวัดขนาดของไม้

วิธีทำ

๑. ตัดไม้ไผ่เป็นท่อนขนาดความกว้างประมาณ ๒.๕ เซนติเมตร ยาวประมาณ ๑๒ เซนติเมตร หนา ๑ เซนติเมตร สำหรับทำเป็นใบพัด หากจุดกึ่งกลางของไม้ไผ่ แล้วเจาะรูตรงกลางท่อนไม้ไผ่ที่จะใช้เป็นใบพัด ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ ๑ - ๒ มิลลิเมตร เพื่อใส่แกนไม้

๒. ใช้มีดเหลาปาดใบพัดทั้งสองข้าง จากรูกึ่งกลางที่เจาะไว้ให้เฉียง ๔๕ องศา สลับกันทั้งด้านซ้ายและขวา ทั้งด้านบนและด้านล่าง

๓. เหลาไม้ไผ่ให้เป็นแท่งกลมความยาวประมาณ ๑๘ เซนติเมตร ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ ๒ มิลลิเมตร สำหรับทำเป็นแกนไม้ โดยเหลาปลายไม้ด้านหนึ่งให้แหลม เพื่อให้ง่ายต่อการประกอบใบพัดเข้ากับแกนไม้

๔. นำใบพัดประกอบเข้ากับแกนไม้ ใช้กรรไกรตัดปลายไม้แหลมส่วนเกินออกไป แล้วใช้กาวยึดติดใบพัดกับแกนไม้

ชื่อ นางสาวสมศรี สมเที่ยง

สถานที่ตั้ง บ้านกิวแลป่าเป่า เลขที่ ๒๒๗ หมู่ ๓ ต.บ้านกาด อ.แม่วาง จ.เชียงใหม่

สาระสำคัญ

นางสมศรี สมเที่ยง เป็นปราชญ์ชาวบ้านที่มีความชำนาญด้านงานจักสาน ทำโบายบายจากไม้ไผ่

ภูมิปัญญาท้องถิ่น งานจักสานไม้ไผ่

การจักสาน เป็นงานหัตถกรรมอย่างหนึ่ง และนับเป็นงานศิลปะประเภททัศนศิลป์ได้ด้วย การจักสานเป็นการนำวัสดุขนาดเล็กและยาว มาขัด หรือสาน กันจนเป็นชิ้นงาน เช่น เสื่อ หรือภาชนะอื่นๆ เช่น ตะกร้า เข่ง หรือของใช้อื่นๆ เช่น ลูกตะกร้อ เป็นต้น

วัสดุที่ใช้ในงานจักสาน มักเป็นวัสดุจากธรรมชาติ เช่น ไม้ไผ่ หวาย ปอ กระจูด เป็นต้น ในภายหลังมีการใช้ผักตบชวา และวัสดุเลียนแบบธรรมชาติและอื่นๆ ทำให้มีความทนทานมากขึ้น แต่มีสีสันทนและคุณลักษณะภายนอกคล้ายวัสดุธรรมชาติต่างๆ แต่ก็ไม่สามารถนำมาใช้ได้ทุกอย่าง

กรรมวิธีการสานนั้น มีลักษณะคล้ายกับการทอผ้านั่นคือ ใช้วัสดุขนาดเล็กและยาว ที่เรียกว่า ดอก หรือ ต้นไผ่ที่นำมาขัดจนกลายเป็นเส้นเล็กๆ มาขัดประสานกัน แต่ดอกในการจักสานนั้นมีขนาดใหญ่กว่าเส้นด้ายมาก ลวดลายของงานจึงมีขนาดใหญ่ และมีความแตกต่างไปจากงานทอ สำหรับการสานเสื่อนั้น ยังมีการใช้เครื่องทอเสื่อคล้ายหูกทอผ้า แต่มีขนาดเล็กกว่า

วัสดุและอุปกรณ์ ในการทำหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่ ประกอบด้วย

๑. ไม้ไผ่อาทิ ไผ่สีสุก ไผ่ซาง ไผ่บงหรือไผ่ตง ในอ าเภอพนัสนิคมนิยมใช้ไผ่สีสุก
๒. มีดอีโต้ สำหรับผ่าไม้ไผ่
๓. มีดสำหรับจักดอก
๔. มีดสำหรับเหลาขอบ
๕. กรรไกร
๖. กาวย
๗. ค้อน

ขั้นตอนการผลิต

การจักตอก

๑. การจักตอกปิ่น แบ่งไม้ไผ่ออกเป็นชิ้นๆตามขนาดที่ต้องการ ใช้มีดจักตอกเอาส่วนในออก (ซี่ตอก) จักในส่วนที่เหลือออกเป็นเส้นบางๆ แล้วหลาวให้เรียบร้อยตากแดดให้แห้ง

๒. การจักตอกตะแคง ใช้วิธีเดียวกันกับการจักตอกปิ่นเบื้องต้น แต่การจักให้เป็นเส้นตอกจะทำการจักทางผิวเป็นเส้นเล็กกว่าตอกปิ่น ทำการหลาวให้เรียบร้อย แล้วนำออกตากแดดให้แห้ง

การสาน

การสาน เป็นขั้นตอนที่ยาก และต้องใช้ความละเอียดมากที่สุด เริ่มจากการก่อฐานด้านล่างด้วยเส้นตอกสองชนิด คือ ตอกยืน (ตอก-ตั้ง) ซึ่งจะมีลักษณะคอดตรงกลางต่างจากตอกทั่วไปและตอกนอน(ตอกสาน) ที่มีขนาดกว้างเท่ากันเท่ากันทั้งเส้นตอกปกติ เหตุที่ตอกยืนมีลักษณะพิเศษ เนื่องมาจากเมื่อสานเสร็จจะได้ตะกร้าที่มีฐานเล็กและค่อยๆ บานขึ้นบริเวณปาก

การเข้าขอบและหู

เข้าขอบและใส่หูหรือที่หิ้ว ซึ่งทำจากไม้ไผ่และโค้งงอได้ ใช้เชือกหรือหวายพันให้แน่น หรือใช้เชือกที่เป็นสีพันที่มีอับจนมิด

ความสวยงามและคงทน

หากต้องการความสวยงามทำด้วยการย้อมสี และหากต้องการเก็บไว้ใช้งานได้นาน ทาแล็คเกอร์เคลือบไม้ไผ่ทั้งด้านในและด้านนอก แล้วนำไปตากแดดให้แห้ง